

Nowelizacja Kodeksu wyborczego

Aldona Domańska

Magdalena Wrzalik

Przedstawiamy najistotniejsze zmiany wprowadzone ustawą z 26 stycznia 2023 roku o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023, poz. 497), które mogą wywołać wątpliwości interpretacyjne lub komplikacje w ich stosowaniu. Analizie poddane zostały regulacje, które skutkują najdalej idącymi zmianami w przepisach Kodeksu wyborczego. Z uwagi na obszerny charakter regulacji dotyczącej nowej instytucji – Centralnego Rejestru Wyborców – zagadnieniu temu zostało poświęcone osobne opracowanie.

Podkreślenia wymaga fakt, że celem ustawodawcy miało być, poza zwiększeniem frekwencji wyborczej, dostosowanie przepisów Kodeksu wyborczego do wymogów umowy zawartej 29 maja 2020 roku między Rzeczpospolitą Polską a Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie udziału w niektórych wyborach obywateli jednego państwa zamieszkujących na terytorium drugiego państwa. Podstawową zmianą w tym zakresie jest przyznanie prawa wybierania i prawa wybieralności w Rzeczypospolitej Polskiej do rady gminy obywatelom Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz prawa wybierania wójta w danej gminie. Postanowienia przyznające prawa wyborcze obywatelom Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej weszły w życie z dniem 17 marca 2023 roku.

Zwiększenie liczby obwodów do głosowania

Regulacja

Możliwość tworzenia nowych lokali do głosowania w małych miejscowościach. Stały obwód do głosowania ma teraz obejmować od 200 do 4000 mieszkańców, gdy dotychczas obwody musiały liczyć od 500 do 4000 mieszkańców. Nowością jest to, że mieszkańcy będą mogli sami wnioskować o utworzenie stałego obwodu głosowania. W tym celu 5% wyborców musi zwrócić się ze stosownym wnioskiem

do komisarza wyborczego (art. 13 § 1aa). Komisarz będzie mógł dokonać podziału dotychczasowego stałego obwodu głosowania, jeżeli po takim podziale będzie istniała możliwość zorganizowania lokalu obwodowej komisji wyborczej (art. 13).

W uzasadnieniu do nowelizacji wskazano, że „szacowana liczba nowych obwodowych komisji to około 6 tysięcy”. Jak wynika ze strony Państwowej Komisji Wyborczej, w wyborach parlamentarnych w 2019 roku liczba obwodów wraz z zagranicznymi wynosiła ponad 27,5 tysięcy.

Skutki

Nie wiadomo, czy wyborcy będą w stanie ocenić możliwości infrastrukturalne, niezbędne do utworzenia nawet tak małego obwodu głosowania. Może to skutkować wnoszeniem skarg na nieutworzenie obwodu przez komisarza z powodu braku możliwości lokalowych.

W wielu małych miejscowościach nie będzie miejsc nadających się na lokal wyborczy, zwłaszcza że powinny one być przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami (podjazd, rampa, szerokie drzwi, brak dodatkowych przeszkód). Taki lokal powinien spełniać takie same standardy, jak każdy inny obiekt użyteczności publicznej. Ponadto problemy, jakie mogą się pojawić, to np. potrzeba zainstalowania sprzętu komputerowego i drukarki (elektroniczne sporządzanie protokołów); wskazanie w składzie komisji osoby, która umie ten sprzęt obsługiwać; także – co najważniejsze – konieczny jest dostęp do Internetu, a wciąż są miejsca na mapie Polski, gdzie nie ma zasięgu Internetu czy nawet telefonii komórkowej. Do takich lokali będzie trzeba prowadzić linie stacjonarne. Więcej lokali to też więcej osób potrzebnych do pracy w komisji.

Tworzenie nowych lokali może przynieść skutek odwrotny do pożądanego, gdyż wyborcy przyzwyczajają się, że głosują w konkretnym miejscu, przyprowadzają ze sobą dzieci, które potem też tam głosują (jeśli się nie przeprowadzą, kiedy dorosną). Zmiana miejsca głosowania może negatywnie odbić się na frekwencji wyborczej.

Regulacja ta może wpłynąć na powiększanie się liczby obwodowych komisji wyborczych, które będą zlokalizowane np. w szkole lub w przedszkolu, stąd mimo że będą to osobne obwody głosowania, to ponieważ odległości między tymi budynkami zwykle nie są duże, w praktyce nie przyczyni się to do znacznego ułatwienia dla wyborców z uwagi na konieczność pokonania podobnych odległości. Ponadto może się zdarzyć, że w danej miejscowości liczba mieszkańców będzie mniejsza niż wymagane 200, a to zgodnie z wprowadzoną regulacją (art. 12 § 3) uniemożliwia utworzenie obwodu głosowania. W praktyce dojazd do lokalu wyborczego może być utrudniony dla wyborców, gdyż ich lokal wyborczy będzie oddalony o kilka kilometrów od ich miejsca zamieszkania.

Tworzenie licznych niewielkich obwodów podnosi koszty przeprowadzenia wyborów, a nie ma powodu, że zwiększy to frekwencję wyborczą.

Bezpłatny transport do lokali wyborczych i udogodnienia dla niepełnosprawnych

Regulacja

Na mocy nowelizacji dodany został w treści Kodeksu wyborczego rozdział 5a zatytułowany *Działania na rzecz zwiększenia frekwencji*. Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także wyborca, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, nabywają prawo

do bezpłatnego transportu z miejsca zamieszkania do lokalu wyborczego właściwego dla obwodu głosowania oraz do transportu powrotnego. Podmiotem zobowiązanym do zorganizowania transportu jest gmina – wójt gminy. Wyborcy, któremu stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, może towarzyszyć opiekun. Wyborca zobowiązany jest powiadomić gminę o zamiarze skorzystania z takiego uprawnienia w terminie do 13 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie takie może być dokonane ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej. Podaje się w nim: nazwisko i imię, numer ewidencyjny PESEL wyborcy oraz opiekuna (jeśli ma towarzyszyć wyborcy), oznaczenie miejsca zamieszkania, deklarację, czy wyborca ma zamiar skorzystać z transportu powrotnego, oznaczenie wyborów, których dotyczy zgłoszenie, oraz numer telefonu lub adres poczty elektronicznej wyborcy, o ile posiada. Wyborca, którego stan zdrowia nie pozwala na samodzielną podróż, oświadcza to w zgłoszeniu, a wyborca niepełnosprawny oświadcza, jaki jest jego orzeczony stopień niepełnosprawności i ważność tego orzeczenia. Najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania wójt informuje wyborcę, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa transportu do lokalu, o godzinie transportu do lokalu w dniu głosowania. Wyborca, który zgłosił zamiar skorzystania z prawa do transportu do lokalu lub transportu powrotnego, może wycofać swoje zgłoszenie albo zrezygnować tylko z transportu powrotnego nie później niż na 2 dni przed dniem głosowania. Wycofanie zgłoszenia albo rezygnacja z transportu powrotnego mogą być dokonane ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej. Wójt gminy wiejskiej (tj. gminy, na terenie której znajdują się wyłącznie wsie) lub miejsko-wiejskiej (tj. gminy, na terenie której jedna z miejscowości posiada status miasta) zobowiązany jest do zapewnienia bezpłatnego gminnego przewozu pasażerskiego dla wszystkich wyborców ujętych w spisie wyborców w stałym obwodzie głosowania położonym na obszarze danej gminy, jeżeli w dniu głosowania nie funkcjonuje w gminie publiczny transport zbiorowy bądź gdy taki funkcjonuje, ale najbliższy przystanek oddalony jest o ponad 1,5 km od lokalu wyborczego. Przystanki komunikacyjne gminnego przewozu pasażerskiego ustalone są w każdym mieście, osiedlu, wsi, osadzie, kolonii i przysiółku, gdzie mieszka co najmniej 5 wyborców ujętych w spisie wyborców w danym stałym obwodzie głosowania. W godzinach głosowania odbywają się co najmniej dwa pełne kursy w odstępach co najmniej 4 godzin, liczonych od momentu zakończenia kursu. Wójt najpóźniej do 10 dnia przed wyborami podaje do publicznej wiadomości informację o organizacji gminnego przewozu pasażerskiego, umieszczając tę informację w Biuletynie Informacji Publicznej oraz rozpowszechniając w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie. Wskazuje tam linię komunikacyjną tego transportu, ze szczególnym uwzględnieniem przystanków komunikacyjnych, oraz godziny odjazdów z poszczególnych przystanków komunikacyjnych.

Zadanie w postaci zorganizowania takiego transportu może być realizowane przez więcej niż jednego wójta w ramach porozumień międzygminnych. W porozumieniu międzygminnym określa się w szczególności podział zadań między organami gmin będącymi stroną porozumienia oraz zasady rozliczania kosztów poniesionych przez każdą z gmin.

Środki przeznaczone na realizację tych zadań zapewnia wojewoda.

Skutki

Należy pozytywnie ocenić konieczność organizacji transportu w miejscowościach, gdzie dotarcie do lokalu wyborczego jest dla niektórych wyborców utrudnione lub wręcz niemożliwe. Może to wpłynąć na urzeczywistnienie zasady równości wyborów, a także na zwiększenie frekwencji wyborczej i włączenie większej liczby obywateli w proces wyborczy. Jednak ograniczenie obowiązku organizacji bezpłatnego gminnego przewozu wyborców do gmin wiejskich i miejsko-miejskich może budzić wątpliwości z punktu widzenia wspomnianej wcześniej konstytucyjnej zasady równości wyborów. Nowelizacja opiera się na błędnym założeniu, że wykluczenie transportowe nie istnieje na terenach miejskich – zwłaszcza przy kryterium 1,5 km odległości od lokalu wyborczego. Przyjęcie tego ograniczenia może prowadzić

do nierównego traktowania obywateli znajdujących się w podobnej sytuacji, co może naruszać zasadę równości (art. 32 Konstytucji RP). Ponadto tak ogólna regulacja może prowadzić do wykorzystywania pośrednio zapowiedzi zorganizowania bezpłatnego transportu w celach agitacyjnych przez kandydujących, którzy mogą przypisywać sobie tę zasługę. Warto zwrócić uwagę, że transport będzie odbywać się w dniu, kiedy obowiązuje cisza wyborcza, a ta forma może stać się idealnym sposobem na prowadzenie agitacji wyborczej i tym samym wpływać na wybór, chociażby przez niezobowiązujące rozmowy prowadzone w trakcie wspólnego przejazdu.

Zmiany w składach komisji wyborczych

Regulacja

Ustawodawca zrezygnował z powoływania dwóch obwodowych komisji wyborczych: do spraw przeprowadzenia głosowania i do spraw ustalenia wyników głosowania (art. 69. § 1 Kodeksu wyborczego). Będzie jedna komisja obwodowa, która po przeprowadzeniu głosowania ustali jego wyniki. Od momentu rozpoczęcia głosowania aż do jego zakończenia w lokalu wyborczym muszą być równocześnie obecni członkowie obwodowej komisji wyborczej w co najmniej 1/2 jej pełnego składu, w tym przewodniczący komisji lub jego zastępca (wcześniej było 2/3 pełnego składu komisji). Nowelizacja wprowadza wymóg, by przed ustaleniem przez obwodową komisję wyborczą ważności karty do głosowania, ważności głosu, oddania głosu na daną listę lub na danego kandydata każda z kart do głosowania była okazywana wszystkim obecnym członkom obwodowej komisji wyborczej (art. 71 § 1b Kodeksu wyborczego). Niedopuszczalna będzie praca w grupach lub wykonywanie czynności przez pojedynczych członków komisji. Zmiany dotyczą także składów okręgowych i rejonowych komisji wyborczych: zamiast sędziów w komisjach mają zasiadać osoby „mające wyższe wykształcenie prawnicze oraz dające rękojmię należytego pełnienia tej funkcji”, a także z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. Zgodnie z art. 170 w skład okręgowej komisji wyborczej wejdzie od 4 do 10 członków powołanych spośród osób mających wykształcenie wyższe prawnicze oraz dających rękojmię należytego pełnienia tej funkcji. Jej przewodniczącym z urzędu będzie komisarz wyborczy. Okręgową komisję wyborczą powołuje Państwowa Komisja Wyborcza, na wniosek komisarza wyborczego właściwego dla miejscowości będącej siedzibą komisji, najpóźniej w 48 dniu przed dniem wyborów. W skład komisji nie może być powołana osoba, która ukończyła 70 lat.

Dotychczas w skład okręgowej komisji wyborczej wchodziło od 4 do 10 sędziów oraz z urzędu jako przewodniczący komisarz wyborczy.

Artykuł 174 § 1 stanowi, że w skład rejonowej komisji wyborczej wchodzi 4 członków powołanych spośród osób mających wykształcenie wyższe prawnicze oraz dających rękojmię należytego pełnienia tej funkcji, a także z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. Podobnie jak w przypadku komisji okręgowych, w skład komisji rejonowej nie może być powołana osoba, która ukończyła 70 lat.

Zgodnie z dotychczasowym stanem prawnym w skład okręgowej komisji wyborczej i rejonowej komisji wyborczej powoływani byli przez Państwową Komisję Wyborczą sędziowie zgłoszeni przez Ministra Sprawiedliwości oraz z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. W skład komisji mógł być także powołany sędzia w stanie spoczynku, który nie ukończył 70 lat.

Ponadto, oprócz wymienionych wyżej zmian kryteriów dotyczących składu osobowego, wprowadzono również w artykule 178 zmiany dotyczące liczby członków terytorialnych komisji wyborczych,

uzależniając ich liczbę od liczby mieszkańców danej jednostki. W obowiązującym przed nowelizacją stanie prawnym liczba ich członków wynosiła 9. Obecnie skład kształtuje się następująco:

- 9 osób w jednostkach samorządu terytorialnego liczących do 20 000 mieszkańców,
- 11 osób w jednostkach samorządu terytorialnego liczących do 100 000 mieszkańców,
- 13 osób w jednostkach samorządu terytorialnego liczących do 500 000 mieszkańców,
- 15 osób w jednostkach samorządu terytorialnego liczących powyżej 500 000 mieszkańców

Tryb powołania członków terytorialnych komisji wyborczych będzie analogiczny do obecnie obowiązującego. Zmianie uległ także podmiot, do którego kierowana jest skarga w sprawach okręgów wyborczych. Dotychczas organem właściwym do rozpoznania takiej skargi była Państwowa Komisja Wyborcza. Kompetencję tę przejmie Sąd Administracyjny. W konsekwencji od orzeczenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego przysługiwać będzie skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Skutki

Nowelizacja jest wyrazem postępującego procesu usuwania sędziów z instytucji wyborczych. Już jakiś czas temu zmniejszono ich liczbę w Państwowej Komisji Wyborczej do dwóch, pozostałe siedem osób wybiera polityczny organ, jakim jest Sejm RP. To samo ma się dzieć w przypadku komisarzy wyborczych. Sędziów zastępuje się urzędnikami. Może to spowodować, iż w komisjach będą zasiadały osoby uwikłane politycznie. Kryterium – rękojmią należytego pełnienia tej funkcji – jest nieostre i nieporównywalne do niezawisłości sędziowskiej. Problemem może stać się znalezienie chętnych do takich komisji, ponieważ jest to naprawdę ciężka i czasochłonna praca, zwłaszcza w wyborach samorządowych. Zmniejszono liczbę członków komisji w zależności od tego, ilu jest mieszkańców w danym obwodzie, ale to wciąż kilka czy kilkanaście osób, które muszą w niej pracować. Czy będą chętni do obsadzenia 6 tysięcy nowych komisji?

Ustalanie ważności kart do głosowania i wyników głosowania

Regulacja

Nowelizacja znosi funkcjonowanie dwóch obwodowych komisji wyborczych: do przeprowadzenia głosowania w obwodzie i do ustalenia wyników głosowania. Wskazuje, że do zadań obwodowej komisji wyborczej należy: ustalenie na podstawie spisu wyborców liczby osób uprawnionych do głosowania oraz liczby wyborców, którym wydano karty do głosowania, ustalenie liczby niewykorzystanych kart do głosowania, a następnie umieszczenie tych kart w zapieczętowanych pakietach.

Nowelizacja wprowadza także obowiązek okazywania wszystkim członkom obwodowej komisji każdej karty do głosowania podczas ustalania wyniku głosowania (art. 71 Kodeksu wyborczego § 1b). Utrzymano obowiązek wykonywania wszystkich czynności obwodowej komisji wyborczej wspólnie przez członków komisji w liczbie stanowiącej co najmniej 2/3 jej pełnego składu, w tym przewodniczącego lub jego zastępcy (art. 71§ 1a).

Skutki

Czynności związane zarówno z wydawaniem kart do głosowania, jak i liczeniem głosów mogą trwać znacznie dłużej niż dotychczas. Sposób liczenia głosów i okazywanie karty przez przewodniczącego komisji wszystkim jej członkom niewątpliwie służy realizacji zasady transparentności, ale spowoduje także wydłużenie czasu koniecznego na zliczenie głosów. Jedna niesprawna komisja obwodowa

może wydłużyć proces ustalania wyników wyborów w danej gminie, powiecie, województwie, a nawet w skali całego kraju, co może wpłynąć na sparaliżowanie działalności organów wyborczych, które nie będą w stanie ustalić wyników wyborów, a w konsekwencji podać wyników wyborów we właściwym terminie. To może stanowić także poważny problem dla komisji zagranicznych, które nie zdążą policzyć głosów w ciągu 24 godzin. Warto podkreślić, że wciąż przybywa wyborców, którzy biorą udział w głosowaniu za granicą: przykładowo do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2019 roku głosowało 316 160 wyborców; na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w głosowaniu w 2020 roku (w I turze) głosowało 311 404, a w ponownym głosowaniu uczestniczyło 418 037 wyborców, z czego liczba ta obejmuje również wyborców głosujących korespondencyjnie, gdyż możliwość głosowania za granicą w tym trybie przewidywała ustawa z dnia 2 czerwca 2020 o szczególnych zasadach organizacji wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych w 2020 roku z możliwością głosowania korespondencyjnego (Dz.U. 2020, poz. 979).

W związku z tym wiele będzie zależało od sprawności członków poszczególnych komisji. Należy również pamiętać o ryzyku, że w jakiejś obwodowej komisji wyborczej, np. w Londynie czy innym dużym mieście za granicą, zbyt duża liczba głosujących może wpłynąć na wydłużenie pracy komisji, a tym samym może pojawić się problem ze sprawnością działania jej samej. W efekcie znaczna część głosów może przepaść, a trudno wtedy będzie uznać wybory za rzetelne. Mając na uwadze doświadczenia z 2020 roku, kiedy zmniejszono liczbę obwodów głosowania utworzonych za granicą, warto zastanowić się nad zwiększeniem liczby obwodów głosowania tworzonych za granicą przez Ministra Spraw Zagranicznych.

Mężowie zaufania i obserwatorzy społeczni

Regulacja

Zgodnie z art. 103a § 2a i 2b pełnomocnik wyborczy przekazuje do ministra właściwego do spraw informatyzacji informację o osobach, które będą pełniły funkcję męża zaufania, podając ich imię, nazwisko oraz numer ewidencyjny PESEL, o ile mają oni rejestrować czynności wykonywane przez obwodową komisję, wykorzystując w tym celu własne urządzenia rejestrujące. Informacja ta może być przekazana na formularzu opatrzonym: kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, wysyłanym przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw informatyzacji, po uwierzytelnieniu wnioskodawcy, jak również zaawansowaną pieczęcią elektroniczną ministra właściwego do spraw informatyzacji, wysyłanym przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej przez tego ministra w publicznej aplikacji mobilnej.

Mężowi zaufania wyznaczonemu do obwodowej komisji wyborczej przysługuje dieta w wysokości 40% zryczałtowanej diety członków obwodowych komisji wyborczych. Przy czym dieta wypłacana jest wyłącznie tym mężom zaufania, którzy obserwowali głosowanie przez co najmniej 5 godzin i obserwowali cały przebieg ustalania wyników głosowania do momentu podpisania protokołu głosowania. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej prowadzi ewidencję czasu przebywania mężów zaufania w lokalu wyborczym oraz wydaje zaświadczenie mężom zaufania, którzy spełnili powyżej wskazane warunki (wzór tego zaświadczenia w drodze uchwały określa Państwowa Komisja Wyborcza, a w zaświadczeniu tym, prócz imienia i nazwiska męża zaufania, oznaczenia obwodowej komisji wyborczej, której przewodniczący wydaje zaświadczenie, musi znaleźć się stwierdzenie, iż mąż zaufania spełnił warunki niezbędne do wypłaty diety). Ponadto mężom zaufania przysługuje uprawnienie do zwolnienia od pracy na dzień głosowania oraz liczenia głosów, a także na dzień następujący po dniu, w którym

zakończono liczenie głosów, z zachowaniem prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz uprawnień ze stosunku pracy.

Przed nowelizacją mężowie zaufania mogli rejestrować czynności komisji w ograniczonym czasie – przed rozpoczęciem głosowania (m.in. sprawdzanie, czy urna jest pusta, czy na miejscu znajduje się spis wyborców oraz potrzebna liczba kart do głosowania) oraz moment zamknięcia i opieczętowania urny. Po wejściu w życie nowelizacji mężowie zaufania będą mogli za pomocą własnych urządzeń robić nagrania od momentu podjęcia przez obwodową komisję wyborczą czynności (tj. od sprawdzenia, czy urna jest pusta, po jej zamknięciu i opieczętowaniu pieczęcią komisji oraz sprawdzeniu, czy na miejscu znajduje się spis wyborców i potrzebna liczba kart do głosowania właściwych dla przeprowadzanych wyborów, jak również czy w lokalu wyborczym znajduje się odpowiednia liczba łatwo dostępnych miejsc zapewniających tajność głosowania) aż do podpisania protokołu czynności obwodowej komisji wyborczej na obszarze kraju. Materiały zawierające zarejestrowany przebieg powyżej wskazanych czynności mogą być przekazywane przez mężów zaufania przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej przez tego ministra bądź usługi elektronicznej udostępnionej w publicznej aplikacji mobilnej po uwierzytelnieniu męża zaufania z wykorzystaniem certyfikatu. Mąż zaufania uzyskuje prawo do przetwarzania materiału zawierającego zarejestrowany przebieg czynności, który może zostać zakwalifikowany jako dokument z wyborów. Co istotne, po przekazaniu do ministra właściwego do spraw informatyzacji materiały te powinny być niezwłocznie usunięte z urządzenia rejestrującego oraz z wszelkich, zarówno fizycznych, jak i wirtualnych, nośników pamięci, na których zostały zapisane, a których mąż zaufania pozostaje posiadaczem. Mąż zaufania powinien usunąć te materiały nie później niż do końca dnia następującego po dniu, w którym obwodowa komisja wyborcza przekazała protokół głosowania w obwodzie komisji wyborczej wyższego stopnia. Minister właściwy do spraw informatyzacji zobowiązany jest do przechowywania tych materiałów do czasu stwierdzenia ważności wyborów i do czasu udostępniania ich sądowni.

Warto zastanowić się, kto i w czy w ogóle oraz w jakim zakresie będzie ponosić odpowiedzialność w przypadku, gdy materiał zostanie usunięty przez męża zaufania bądź sprzęt rejestrujący, np. telefon, popsuje się i w konsekwencji materiał nie zostanie przekazany do ministra właściwego do spraw informatyzacji, a materiał będzie stanowić dowód w toczącej się sprawie. Co również w sytuacji, gdy np. wspomniany telefon zostanie skradziony, nagranie zostanie udostępnione, np. w sieci, a na nagraniu będą widoczni wyborcy, których z łatwością będzie można poznać, naruszając przy tym prawo do ochrony własnego wizerunku oraz prawo do prywatności, jak również dojdzie do złamania zasady tajności głosowania, jeżeli na nagraniu będzie widoczne, jak dany wyborca głosował.

Wprowadzenie nowych regulacji dotyczy również obserwatorów społecznych, którzy nabywają uprawnienia, jak mężowie zaufania, z wyłączeniem jednak możliwości uzyskania diety, wnoszenia uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów do protokołu, jak również wyklucza ich obecność przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia. W ramach wykonywania powierzonych zadań nie przysługuje obserwatorom społecznym zwolnienie od pracy na dzień głosowania oraz liczenia głosów, a także na dzień następujący po dniu, w którym zakończono liczenie głosów.

Skutki

Regulacje dotyczące statusu mężów zaufania sprzyjają transparentności. Ustawodawca stara się ich zobligować, aby byli oni obecni przynajmniej przez cały czas liczenia głosów przez członków komisji. Jeśli bowiem to zrobią, a dodatkowo będą obserwować głosowanie przynajmniej przez 5 godzin, otrzymają dietę w wysokości 40% diety członków komisji. Jednak kwestia finansowania diet dla osób reprezentujących komitety wyborcze (zazwyczaj partii politycznych) ze środków publicznych wydaje

się problematyczna. Warto zastanowić się nad tym, by obowiązek finansowania owych diet spoczywał na partii politycznej, która będzie je pokrywać z swoich środków.

Ponadto możliwość rejestrowania przez mężów zaufania czynności obwodowych komisji wyborczych przez cały czas głosowania budzi istotne zastrzeżenia z punktu widzenia ochrony konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela, a także zasad prawa wyborczego. Wprowadzona zmiana może skutkować naruszeniem tajności głosowania, a także w konsekwencji doprowadzić do zmniejszenia frekwencji. Upublicznienie wizerunku osoby uczestniczącej w akcie wyborczym może naruszać art. 47 oraz art. 51 Konstytucji RP. Przepisy Kodeksu wyborczego w kształcie po nowelizacji nie przewidują gwarancji wykluczających naruszenie prawa do ochrony własnego wizerunku oraz prawa do prywatności. Wprowadzone ograniczenie prawa do prywatności, przez przyjęcie dorozumianej zgody na nagrywanie przez sam fakt wejścia do lokalu wyborczego, jest w tym przypadku także sprzeczne z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Naruszenie zasady proporcjonalności (uzasadnienie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. K 11/94). polega między innymi na nieokreśleniu celu owego nagrywania przebiegu wyborów ani celu przekazania nagrania właściwemu ministrowi. Ustawodawca pozostawił ministrowi dowolność przetwarzania przekazanych danych, co może w konsekwencji wywołać odwrotny do zamierzonego dla całej regulacji skutek – obniżenie frekwencji wyborczej z obawy przed upublicznieniem wizerunku wyborcy. Obecne możliwości technologiczne umożliwiają identyfikację każdej osoby, której wizerunek został nagrany przez męża zaufania, a przez to przedstawiciel władzy wykonawczej będzie dysponował bazą danych zarówno tych, którzy głosowali, jak i tych którzy nie uczestniczyli w wyborach (naruszenie zasady tajności głosowania). Ponadto rozwój technologii pozwala na manipulowanie takimi nagraniami, co stanowi kolejne już zagrożenie dla wyborcy (naruszenie zasady rzetelnych i uczciwych wyborów). W kodeksie dobrych praktyk Komisji Weneckiej¹ podniesiono, że nawet sam fakt udziału w wyborach przez danego wyborcę może być odbierany jako działanie polityczne, dlatego m.in. spisy wyborców ze wskazaniem, czy dany wyborca brał udział w głosowaniu, czy nie, nie powinny być upubliczniane. Wątpliwości budzi także treść tych przepisów z punktu widzenia ochrony danych osobowych. Należy podkreślić, że zgodnie z regulacją mąż zaufania nie jest upoważniony do przetwarzania wizerunku osób widocznych w materiale zawierającym zarejestrowany przebieg czynności, nie została mu przypisana rola administratora tych danych. Zarejestrowany przez mężów zaufania materiał ma zostać przekazany do ministra właściwego ds. informatyzacji – elementu władzy wykonawczej, gdy tymczasem nadal organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie wyborów jest PKW. Wprawdzie minister ds. cyfryzacji Janusz Cieszyński zapewnia, że system będzie zbudowany w sposób, który zapewni bezpieczeństwo danych i pozwoli stwierdzić, iż nagrania nie zostały zmanipulowane, ale to ryzykowne rozwiązanie.

Listy poparcia kandydatów

Regulacja

Istotna zmiana dotyczy zbierania podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego, listy kandydatów czy kandydata.

Takie wykazy koniecznie będą musiały wskazywać dzień (datę) udzielanego poparcia. Dotychczas obowiązkowe były jedynie: czytelnie wpisane imiona, nazwiska, adresy zamieszkania, numery ewidencyjne PESEL oraz własnoręcznie złożone podpisy obywateli. Wskazanie przez osobę popierającą daty

¹ Pełna treść aktu: *Kodeks dobrej praktyki w sprawach wyborczych*, Rada Europy, Strasburg, 23 maja 2003, https://bisnetus.files.wordpress.com/2016/03/kodeks_dobrej_praktyki_w_sprawach_wyborczych.pdf [dostęp: 4.07.2023].

udzielonego poparcia zapobiegnie praktykom zbierania podpisów przed dozwolonym terminem, to jest przed formalnym ustaleniem daty wyborów. Nadal jednak wyborca może udzielić pisemnego poparcia więcej niż jednej liście kandydatów, a wycofanie udzielonego poparcia nie będzie rodzić skutków prawnych.

Skutki

Z założenia zmiana ma zapobiegać praktykom zbierania podpisów przed formalnym ustaleniem daty wyborów, zbierania podpisów *in blanco* albo dla wielu kandydatów jednocześnie; ustawodawca ma tutaj na uwadze zarówno przyszłe, jak i kolejne po nich wybory. Niemniej, wprowadzona zmiana nie staje się instrumentem weryfikującym podpisy: by nie dochodziło do ich fałszowania, podpisy można zbierać wcześniej, a datę dopisać w fazie finalnej.

Utrudnienia dla wyborcy przebywającego za granicą

Regulacja

Nowelizacja wyłączyła możliwość głosowania na podstawie paszportu przez obywatela stale zamieszkującego za granicą (art. 35 § 2a). Dotychczas komisja obwodowa miała obowiązek ujęcia takiego wyborcy w spisie wyborców. Nowela zmienia przepisy określające zasady dopisywania do spisu wyborców oddających głos za granicą.

Zgodnie ze zmianami, wniosek wyborcy, który chce głosować za granicą, będzie mógł zostać wniesiony tylko na piśmie „utrwalonym w postaci papierowej opatrzonym własnoręcznym podpisem albo przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej” przez ministra spraw zagranicznych lub na adres poczty elektronicznej konsula „jako odwzorowanie cyfrowe wniosku opatrzonych własnoręcznym podpisem”. Ponadto zgłoszenie ma być dokonywane najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. W konsekwencji wyborców pozbawiono osobistego zgłoszenia wniesionego ustnie, telefonicznie, telegraficznie czy telefaksem.

Skutki

Nowelizacja może spowodować zmniejszenie frekwencji wyborczej wśród wyborców przebywających za granicą.

Urzędnicy wyborczy

Regulacja

Nowelizacja Kodeksu wyborczego poszerza krąg osób, które mogą pełnić funkcję urzędnika wyborczego (art. 191ca): poza pracownikami urzędów obsługujących organy administracji rządowej, samorządowej lub jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych będą mogły być powołane także inne osoby mające co najmniej 5-letni staż pracy w tych urzędach lub ich jednostkach, o których mowa wyżej, np. byli pracownicy.

Wyjątkowo, w przypadku zagrożenia wykonania zadań dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania obwodowych komisji wyborczych, szef KBW będzie mógł powierzyć wykonywanie funkcji urzędnika wyborczego osobie, która jest zatrudniona w urzędzie gminy, gminnej jednostce organizacyjnej lub osobie prawnej, w gminie, gdzie miałyby wykonywać swoją funkcję (art. 191b. § 1). Takie szczególne powierzenie funkcji urzędnika wyborczego obowiązywałoby jedynie na czas danych wyborów (kadencja

urzędnika wyborczego powołanego w normalnym trybie trwa 6 lat). Nowe przepisy jednoznacznie wskazują, że zapewnienie przez wójta (burmistrza, prezydenta) obsługi i warunków pracy umożliwiających prawidłowe wykonywanie zadań przez urzędników wyborczych jest zadaniem zlecanym przez gminy.

Skutki

Poszerzenie kręgu osób, które mogą pełnić funkcję urzędnika wyborczego w sytuacjach zagrożenia wykonania zadań, może powodować obniżenie profesjonalizmu, a nawet upolitycznienie tych struktur. Stawia to pod znakiem zapytania urzeczywistnienie zasad rzetelności i uczciwości wyborów.

Nowe zadanie PKW

Regulacja

Zgodnie z art. 160 § 1 pkt 2 do nowych zadań PKW należy sprawowanie nadzoru nad aktualizowaniem danych zgromadzonych w Centralnym Rejestrze Wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców. Państwowa Komisja Wyborcza:

- nadzoruje prawidłowość aktualizowania CRW oraz sporządzania spisów wyborców przez gminy,
- występuje do właściwych organów o wykreślenie osób, które zostały ujęte w obwodzie lub w spisie z naruszeniem przepisów prawa,
- nie rzadziej niż raz na kwartał podaje do publicznej wiadomości informację o liczbie wyborców ujętych w CRW w podziale na gminy,
- podaje do publicznej wiadomości informację o liczbie wyborców ujętych w spisach wyborców według stanu na dzień ich sporządzenia dla danych wyborów w podziale na gminy,
- nie rzadziej niż raz na kwartał podaje do publicznej wiadomości informację o liczbie mieszkańców w podziale na gminy,
- współpracuje z organami prowadzącymi sprawy ewidencji ludności oraz z wojewodami.

Po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw wewnętrznych określi szczegółowe warunki współpracy organów prowadzących sprawy ewidencji ludności i wojewodów z Krajowym Biurem Wyborczym, mając tutaj na względzie konieczność zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.

W art. 160 w § 1 pkt 9a wskazano na obowiązek skierowania w okresie 13 dni przed dniem wyborów przystępnej informacji o sposobie głosowania i o warunkach ważności głosu; informacja ta ma dotrzeć do możliwie największej liczby wyborców, co ma się odbyć z wykorzystaniem strony internetowej Komisji i za pośrednictwem środków masowego przekazu (wcześniej było: w okresie do 14 dni – działania prowadzące do zwiększania wiedzy obywateli na temat prawa wyborczego, w szczególności zasad głosowania).

Skutki

Skrócenie terminu na informowanie o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu nie znajduje racjonalnego uzasadnienia.

Głosowanie korespondencyjne i przez pełnomocnika

Regulacja

Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub podlegający w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, lub który najpóźniej w dniu głosowania kończy 60 lat, może głosować korespondencyjnie. Zamiar głosowania korespondencyjnego wyborca zgłasza komisarzowi wyborczemu do 13 dnia przed dniem wyborów, z wyjątkiem wyborcy podlegającego w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie, izolacji lub izolacji w warunkach domowych, który zamiar głosowania komisarzowi wyborczemu zgłasza do 5 dnia przed dniem wyborów. Jeżeli w powyżej wskazanym terminie wyborca rozpoczął kwarantannę lub izolację, może wówczas zgłosić zamiar głosowania korespondencyjnego do 2 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie może być dokonane ustnie, pisemnie lub w formie elektronicznej, zaś w przypadku wyborcy niepełnosprawnego oraz wyborcy podlegającego w dniu głosowania obowiązkowej kwarantannie lub izolacji także telefonicznie. Ustawodawca wykluczył dotychczasową możliwość przesłania takiego zgłoszenia telefaksem.

Przepisy nowelizujące dotyczą także głosowania przez pełnomocnika: mianowicie zgodnie z art. 55 § 1 pełnomocnikiem może być osoba posiadająca prawo wybierania, z zastrzeżeniem, iż pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład obwodowej komisji wyborczej właściwej dla obvodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach. Dotychczasowa regulacja zakładała, że pełnomocnikiem może być tylko osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa do głosowania, lub posiadająca zaświadczenie o prawie do głosowania, jeżeli przepisy szczególne dotyczące danych wyborów przewidują możliwość uzyskania takiego zaświadczenia. Akt pełnomocnictwa do głosowania sporządza się na wniosek wyborcy wniesiony do wójta gminy, gdzie wyborca jest ujęty w obwodzie głosowania właściwym dla adresu zameldowania na pobyt stały lub adresu stałego zamieszkania, najpóźniej w 9. dniu przed dniem wyborów. Wniosek może być złożony:

- ustnie,
- na piśmie utrwalonym w postaci:
 - a) papierowej, opatrzonym własnoręcznym podpisem,
 - b) elektronicznej, opatrzonym kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, przy użyciu usługi elektronicznej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw informatyzacji, po uwierzytelnieniu tej osoby zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Skutki

Krótszy czas na zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego może spowodować zmniejszenie frekwencji wyborczej.

Podsumowanie

Uchwalona przez Sejm 26 stycznia 2023 roku nowelizacja Kodeksu wyborczego (Dz.U. 2023, poz. 497), wniesiona jako projekt poselski Prawa i Sprawiedliwości, ma w założeniu wpłynąć na zwiększenie frekwencji w wyborach. Sejm uchwalił ją mimo sprzeciwu Senatu, który podnosił, że termin wejścia w życie poprawek narusza Konstytucję RP. Senat wskazywał, że przewidziane w ustawie nowelizującej *vacatio legis* prowadzić będzie do wejścia aktu prawnego w życie w okresie ciszy legislacyjnej, biegnącej od 14 lutego 2023 roku. Warto przypomnieć, że Komisja Wenecka w Kodeksie Dobrych

Praktyk w Sprawach Wyborczych wskazuje, że *vacatio legis* powinno trwać rok, a minimalny czas to 6 miesięcy przed kolejnymi wyborami, rozumianymi nie tylko jako sam akt głosowania, ale jako całość czynności objętych tzw. kalendarzem wyborczym. Ewentualne wyjątki od tak określonego wymiaru mogłyby wynikać jedynie z nadzwyczajnych okoliczności o charakterze obiektywnym. Polski Trybunał Konstytucyjny orzekł, że minimalny termin na dokonanie zmian w prawie wyborczym to 6 miesięcy, licząc od wejścia w życie do ostatniego możliwego terminu zarządzenia wyborów przez Prezydenta RP (14 sierpnia 2023).

Uchwalona ustawa z 26 stycznia 2023 roku wpłynęła na zmiany w regulacjach innych ustaw:

- W ustawie z 27 czerwca 1997 roku o partiach politycznych uregulowano sprawę wpisu do ewidencji partii politycznych. Zmiana zobowiązuje sąd do niezwłocznego przekazania Państwowej Komisji Wyborczej nieprawomocnych i prawomocnych postanowień w sprawach o wpis do ewidencji.
- W ustawie z 21 sierpnia 1997 roku o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne wprowadzone zostały zmiany sposobu udostępniania informacji zamieszczonych w Rejestrze Korzyści. Dotychczas Państwowa Komisja Wyborcza powinna raz w roku podawać do publicznej informacji dane w nim zawarte. Nowelizacja nakłada obowiązek niezwłocznego podawania w Biuletynie Informacji Publicznej informacji zawartych w zgłoszeniach oraz ich udostępniania w okresie zajmowania przez daną osobę stanowiska lub pełnienia funkcji oraz w okresie 6 lat po zakończeniu zajmowania stanowiska lub pełnienia funkcji.
- W ustawie z 18 października 2006 roku o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów rozszerza się katalog osób, które ustawa uznaje za osoby pełniące funkcje publiczne. Osobami pełniącymi funkcje publiczne w rozumieniu tej ustawy i tym samym podlegającymi obowiązkowi złożenia oświadczenia lustracyjnego stają się wskazani przez Sejm członkowie Państwowej Komisji Wyborczej oraz komisarze wyborczy.

Ponadto, nowelizacja weszła w życie 31 marca 2023 roku, z wyjątkiem przepisów:

- związanych z utworzeniem i funkcjonowaniem Centralnego Rejestru Wyborców,
- związanych z przekazywaniem przez mężów zaufania ministrowi informatyzacji materiałów z zarejestrowanym przebiegiem czynności obwodowej komisji wyborczej,
- dotyczących składania określonych w ustawie wniosków przez wyborców przy pomocy usług elektronicznych udostępnionych przez ministra właściwego do spraw informatyzacji.

Terminy, o których mowa w punktach 1–3, zostaną określone przez Prezesa Rady Ministrów w komunikatach wydanych po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej. Komunikaty zostaną ogłoszone w Dzienniku Ustaw. Warto również zwrócić uwagę na budzącą wątpliwość treść regulacji w zakresie terminu oraz formy wejścia w życie przepisów tworzących i określających, które zostały wskazane wyżej w punktach 1–2, a których terminy zostaną określone przez Prezesa Rady Ministrów w specjalnym komunikacie wydany po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej. Komunikat ten zostanie opublikowany w Dzienniku Ustaw. Warto wskazać, że komunikat, jako akt nie mający charakteru powszechnie obowiązującego źródła prawa, warunkuje wejście w życie ustawy. Ponadto przepisy określające zasady przekazywania przez mężów zaufania ministrowi informatyzacji materiałów z zarejestrowanym przebiegiem czynności obwodowej komisji wyborczej oraz przepisy zobowiązujące pełnomocników wyborczych do informowania właściwego ministra o osobach, które będą pełniły funkcję mężów zaufania, określi Prezes Rady Ministrów w specjalnym komunikacie

wydanym po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej. Komunikat ten zostanie opublikowany w Dzienniku Ustaw.

Odrębnie określono także termin wejścia w życie przepisów wdrażających umowę Rzeczypospolitej Polskiej ze Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – przepisy weszły w życie 17 marca 2023 roku.

Zmienione przepisy Kodeksu wyborczego w odniesieniu do wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego (stanowiących i wykonawczych) znajdują zastosowanie do kadencji organów jednostek samorządu terytorialnego następujących po kadencji, w czasie której ustawa weszła w życie.

Do najważniejszych zmian zaliczyć należy:

- Zmiany wielkości obwodów głosowania – zgodnie z nowelizacją będzie mógł obejmować od 200 do 4000 mieszkańców. Komisarze wyborczy zostali zobowiązani do utworzenia obwodów głosowania w miejscowościach liczących powyżej 200 mieszkańców, gdzie nie było dotychczas siedziby obwodowej komisji wyborczej, a istnieje możliwość zorganizowania takiego lokalu. Ponadto co najmniej 5% mieszkańców danego obwodu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) uzyskali prawo do złożenia wniosku do komisarza wyborczego o dokonanie podziału obwodu głosowania, jeżeli na obszarze obwodu głosowania utworzonego w wyniku podziału będzie możliwość zorganizowania lokalu obwodowej komisji wyborczej.
- Konieczność zapewnienia bezpłatnego transportu wyborcom niepełnosprawnym o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz wyborcom, którzy najpóźniej w dniu głosowania kończą 60 lat: z miejsca zamieszkania albo z miejsca pobytu (o ile wcześniej wyborca złożył wniosek o głosowanie w miejscu pobytu) do lokalu wyborczego właściwego dla obwodu głosowania, w którego spisie wyborców ujęty jest ten wyborca (tzw. transport do lokalu), oraz z lokalu wyborczego do miejsca, skąd wyborca rozpoczął podróż (tzw. transport powrotny).
- Konieczność zapewnienia przez wójtów lub burmistrzów w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich bezpłatnego gminnego przewozu pasażerskiego dla wyborców ujętych w spisie wyborców w stałym obwodzie głosowania położonym na obszarze danej gminy, pod warunkiem, że w danej gminie w dniu wyborów nie funkcjonuje publiczny transport zbiorowy albo najbliższy przystanek komunikacyjny oddalony jest o ponad 1,5 km od lokalu wyborczego.
- Rezygnacja z powoływania w wyborach dwóch obwodowych komisji wyborczych, z których jedna przeprowadzałyby głosowanie, druga zaś byłaby odpowiedzialna za liczenie głosów.
- Zobowiązanie członków komisji, że od momentu rozpoczęcia głosowania aż do jego zakończenia w lokalu wyborczym muszą być równocześnie obecni członkowie obwodowej komisji wyborczej w liczbie stanowiącej co najmniej 1/2 jej pełnego składu, w tym przewodniczący komisji lub jego zastępca.
- Wprowadzenie regulacji ustawowej dotyczącej ustalania wyników głosowania, zgodnie z którą przed ustaleniem przez obwodową komisję wyborczą ważności karty do głosowania, ważności głosu, oddania głosu na daną listę lub na danego kandydata karta do głosowania jest okazywana wszystkim obecnym członkom obwodowej komisji wyborczej. Ponadto niedopuszczalne jest wykonywanie czynności związanych z ustaleniem wyników głosowania przez grupy członków obwodowych komisji wyborczych lub przez pojedynczych jej członków oddzielnie lub tworzenie z członków obwodowych komisji wyborczych grup roboczych, które wykonywałyby oddzielnie czynności po zakończeniu głosowania.

- Wprowadzenie nowych uprawnień dla mężów zaufania oraz obserwatorów społecznych, umożliwiających im rejestrację czynności obwodowej komisji wyborczej w obwodach na obszarze kraju, także w trakcie głosowania.
- Zmiana zasad głosowania wyborców stale zamieszkałych za granicą, a głosujących w kraju – wyborcy ci w dalszym ciągu będą mogli głosować, okazując obwodowej komisji wyborczej paszport w celu stwierdzenia ich tożsamości, lecz konieczne będzie do tego wcześniejsze złożenie wniosku o zmianę miejsca głosowania lub przedstawienie zaświadczenia o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów.
- Zmiana składu okręgowej komisji wyborczej i rejonowej komisji wyborczej – w skład komisji powoływane będą osoby mające wykształcenie wyższe prawnicze oraz dające rękojmię należytego pełnienia tej funkcji, a także z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. W skład komisji nie będzie mogła zostać powołana osoba, która ukończyła 70 lat.
- Wprowadzenie regulacji uzależniającej liczbę członków powoływanych w skład terytorialnych komisji wyborczych od liczby mieszkańców danej jednostki.
- Wprowadzenie wymogu, zgodnie z którym na wykazie podpisów poparcia dla zgłoszenia listy kandydatów lub kandydata konieczne będzie wskazanie dodatkowo dnia (daty) udzielanego poparcia.
- Skargi w sprawach podziału jednostki samorządu terytorialnego na okręgi wyborcze oraz podziału gminy na stałe obwody głosowania kierowane będą do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Ponadto, na mocy nowelizacji zrezygnowano z regulacji, która organem odpowiedzialnym za przekazaniem wyborcom informacji w formie druku bezadresowego czyniła komisarza wyborczego. Ustawodawca uregulował także, że postanowienie komisarza wyborczego o utworzeniu obwodów głosowania staje się podstawą dla właściwego dyrektora delegatury Krajowego Biura Wyborczego do wprowadzenia danych o obwodach głosowania objętych Centralnym Rejestrem Wyborców oraz przyznała prawo podziału stałego obwodu głosowania z urzędu, na wniosek co najmniej 5% wyborców ujętych w Centralnym Rejestrze Wyborców, jeżeli w wyniku podziału jest możliwość zorganizowania lokalu obwodowej komisji wyborczej. Trudno przewidzieć skutki wprowadzonych nowelizacją zmian. Będzie można zweryfikować, czy wpłynęły one, a jeśli tak to na ile na frekwencję wyborczą po najbliższych wyborach.

Mimo znaczącej zmiany przepisów wciąż wiele wątpliwości wiąże się z głosowaniem Polaków mieszkających za granicą. Nie dość, że usunięta została możliwość głosowania jedynie na podstawie paszportu, to dodatkowo zgłoszenia nie można dokonać telefonicznie. Polonia obawia się, że jeżeli powtórzy się awaria systemu e-wybory, co miało miejsce przed wyborami prezydenckimi 2020, może dojść do znaczącego ograniczenia realizacji prawa udziału w wyborach. Obawy budzi także kwestia przebiegu rejestracji – powinna ona rozpocząć się jak najszybciej i trwać jak najdłużej. System elektroniczny zastosowany do rejestracji przyniósł wiele nieprawidłowości: mianowicie 29 czerwca 2020 roku w nocy pojawiły się problemy techniczne systemu wspomagającego elektroniczne zapisy do spisów wyborców (e-wybory), w wyniku czego jedna z form zapisów była niedostępna przez godzinę i 42 minuty. Mimo wdrożenia przez służby teleinformatyczne MSZ procedury kryzysowej służącej natychmiastowemu usunięciu problemu, kilka tysięcy osób nie skorzystało z możliwości zgłoszenia się do spisu wyborców za pośrednictwem poczty elektronicznej. Nigdy nawet nie oszacowano, ilu chętnym nie udało się w ogóle zarejestrować z powodu zawieszenia serwerów.

Wprawdzie autorzy wskazali prawdopodobne skutki każdej z nowelizacji, to jednak w praktyce nie jesteśmy w stanie przewidzieć ostatecznych konsekwencji wprowadzonych zmian.

Aldona Domańska – dr hab., kierownik Zakładu Prawa Konstytucyjnego Porównawczego w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, Zakład Prawa Konstytucyjnego Porównawczego, Wydział Prawa i Administracji.

Magdalena Wrzalik – asystent w Katedrze Prawa Ustrojowego i Porównawczego na Wydziale Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Częstochowie. Swoje zainteresowania badawcze koncentruje wokół problematyki prawa wyborczego i referendalnego.

Fundacja im. Stefana Batorego

Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. (48-22) 536 02 00
fax (48-22) 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Teksty udostępniane na licencji Creative Commons. Uznanie autorstwa na tych samych warunkach 3.0 Polska (CC BY SA 3.0 PL)

Redakcja: Izabella Sariusz-Skąpska
Korekta: Agnieszka Łodzińska
Warszawa 2023
ISBN 978-83-67750-16-5